

Голубович І. В.

д. філос. н.,

професор кафедри філософії

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

**ПРОЕКТ «ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ОНТОЛОГІЇ» М. М. ВЕРНИКОВА І «ОНТОЛОГІЧНІ»
ПОШУКИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ**

У роботі «Суспільство очима конкретної людини: екзистенційна соціальна онтологія» [5] М. Верніков запропонував свою концепцію «екзистенційної соціальної онтології». Філософ зазначає: «на місце формули «людина є функцією суспільства» висувається протилежна їй: «суспільство є функцією людини»» [5, с. 27]. Концептуальний поворот до «екзистенційної соціальної онтології» є виразом радикального повороту, як мінімум історії західного світу, до іншого типу суспільства. М. Верніков вводить новий фундаментальний критерій для визначення характеру суспільства та історичних типів культури: співвідношення індивіда та соціуму. У зв'язку з цим він розрізняє два основні типи: соціоінтентне (орієнтоване на суспільство, колектив, загальне) та гомоінтентне (орієнтоване на людину) суспільства. Радикальний соціально-історичний поворот, який позначився з другої половини XIX століття, визначається як перехід від соціоінтентного типу, що домінував в історії, соціуму до гомоінтентного. Екзистенційна онтологія сприймається як теоретична спроба осмислити цю корінну трансформацію. Така онтологія оформляється як соціально-філософська теорія, що виходить з принципу гомоінтентності суспільства та вивчає соціальне кризь призму індивідуального людського існування, «очима конкретної людини» [5, с. 33-34]. Слідом за М. Верніковим ми наголосимо, що «онтологічний поворот», який ми фіксуємо на світоглядно-теоретичному рівні, є характеристикою сучасного суспільства, сучасної соціокультурної ситуації. Поворот до гомоінтентного типу суспільства спочатку виявив себе у різних формах суспільної свідомості – у літературі, філософії, у гуманітаристиці в цілому, наголосує філософ. Далі такий поворот починає захоплювати і соціальну практику, отримуючи нормативно-правове, інституційне вираження, по-різному оформляючи ідею самоцінності людини, її права на життя і т.і.

На наш погляд, проект «екзистенційної соціальної онтології» М. М. Вернікова органічно входить до контексту «онтологічного» повороту, який здійснювався в українській філософії з кінця 60-х років минулого

століття. Представимо лише деякі пункти цього теоретичного руху.

У сучасній українській філософії активно розробляється проблематика, пов'язана з осмисленням «нової онтології», «соціальної онтології», «антропологічного повороту». Розвиваються ідеї Київської школи («Київської світоглядно-антропологічної школи»), яку в дослідницькій літературі називають «онтологічною» або «філософсько-антропологічною» (В. Шинкарук, В. Іванов, В. Табачковський, С. Кримський, В. Малахов, Є. Бистрицький, С. Пролєс та ін.). (Див., зокрема: [1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11]). Для нас особливо важливим є нове змістовне наповнення в рамках даної традиції понять «соціальна онтологія», «нова онтологія», «онтологія без онтологізму», «постонтологія», де підкреслюється людиномірність та людиноцентричність онтологічного виміру соціокультурного світу. Принципова значимість «новоонтологічної переорієнтації» полягає у зміщенні смислового акценту на практично-духовну діяльність індивіда, досвід суб'єктивного освоєння світу, втіленого насамперед у конкретності «життєвого шляху», у неповторності «стратегій та траєкторій життя». Це неминує провокує також зміщення смислового поля від «родової загальності» людини до «індивідуально-екзистенційної тотальності», тематизує індивідуально-особистісні прояви людського буття.

Так В. Малахов, розмірковуючи про «постонтологію» - концепт близький до «нової онтології», пропонує розрізняти щодо специфіки людського буття «онтологію знизу» та «онтологію зверху». «Онтологія знизу» зводить людське буття до того, з чого людина росте – до її родового коріння, її ґрунту та крові. «Онтологія зверху» - те, до чого людина доростає, доростає, маючи це від самого початку [7]. Це лише одна екземпла з багатьох можливих у вказаному контексті, яка наочно демонструє конгеніальність пошуків М. М. Вернікова філософським запитам сучасної української філософії. Розуміємо певну умовність вислову «сучасна українська філософія», де ми в широкому сенсі окреслюємо її хронологічні рамки з 1960-1970-х років до сьогодення. В іншому, більш точному наближенні, безумовно, маємо специфікувати окремі періоди всередині «еону»

Сьогодні, вже на певній тимчасовій та поколінській дистанції, ми можемо подумати про те, щоб уявити філософські пошуки української філософії останніх 50-60 років у їхній повноті, багатстві, поліфонічності. Однак таке завдання зовсім не означає простого архівування, «музеїфікації». Драматичний та трагічний досвід покоління, до якого

належить Марат Миколайович Верніков, має стати частиною живої традиції, яка не переривається.

Список використаної літератури

1. Аляев Г. Є. Філософський універсум С. Л. Франка. Персоналістична метафізика всеєдності в горизонтах нової онтології ХХ століття. К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. 368 с.
2. Быстрицкий Е. К. Практическое знание в мире человека// Заблуждающийся разум? Многообразие вненаучного знания. М., 1990. С. 210–239.
3. Быстрицкий Е. К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие. К.: Наукова думка, 1991. 195 с.
4. Бытие человека в культуре: (опыт онтологического похода) / Е. К. Быстрицкий, В. П. Козловский, В. А. Малахов. Отв. ред. Е. К. Быстрицкий. АН Украины. Ин-т философии. К.: Наукова думка, 1992. 175 с.
5. Верніков М. М. Суспільство очима конкретної людини: екзистенціальна соціальна онтологія. Філософські пошуки. Вип. ХVІІ–ХVІІІ. Львів – Одеса: “Cogito” – „Центр Європи”, 2004. С. 26–47.
6. Людина в есенційних та екзистенційних вимірах / В. Г. Табачковський, А. М. Дондюк, Г. І. Шалашенко та ін; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. К.: Наукова думка, 2004. 246 с.
7. Малахов В. А. Постонтологія, или как возможна философия Духа. В: Малахов В. А. Уязвимость любви. К.: Дух і Літера, 2005. С. 51–58.
8. Мировоззренческая культура личности: (Философские проблемы формирования) / В. П. Иванов, Е. К. Быстрицкий, Н. Ф. Тарасенко, В. П. Козловский; Отв. ред. В. П. Иванов. К.: Наукова думка, 1986. 292 с.
9. Пролеев С. В. Духовность и бытие человека / Отв. ред. Е. К. Быстрицкий. АН Украины. Ин-т философии. К.: Наукова думка, 1992. 109 с.
10. Табачковський В. Г. В пошуках невтраченого часу: Нариси про творчу спадщину українських філософів-шестидесятників. К.: ПАРАПАН, 2002. 296 с.
11. Табачковський В. Г. Полісутнісне Номо: Філософсько-мистецька думка в пошуках «неевклидової рефлексивності». К.: Вид. ПАРАПАН, 2005. 432 с.